

Hugo

Troyat

Bloy

Rolland

Gide

Voltaire

Stendhal

Rabelais

Crébillon

Bosco

Balzac

Loti

Dumas

Prévost

Mérimée

Gautier

Fromentin

Goncourt

Rostand

Dumas Fils

Jules Verne

Radiguet

Flaubert

Huysmans

Rousseau

Hector Malot

Montesquieu

George Sand

Chateaubriand

GionoLesage

Alain-Fournier

Saint-Exupéry Mauriac

Zola Yourcenar Sartre

Daudet Anatole France

Madame de La Fayette Green

Simone de Beauvoir **Pagnol**

Colette

Sarraute

Proust

Queneau

Malraux

Simenon

Duhamel

Cendrars

Giraudoux

Bernanos

Tournier Butor Perec Romain Gary Cohen

Druon Kundera Gracq **Le Clézio** Simon

Modiano Ernaux Echenoz *Quignard* Aymé

Daeninckx Oster Levy Foenkinos Mussot Duras

Françoise Sagan

Montherlant

Barbey d'Aurevilly

Jules Romains

Chrétien de Troyes

Robbe-Grillet *Morand*

Maupassant Bauchau

Hervé Bazin Kessel

หลักการวิเคราะห์ นวนิยายฝรั่งเศส

ปจรัชย์ สุทัศน์ ณ อยุธยา

คำนำ

ในการเรียนการสอนนิชาววรรณคดีฝรั่งเศส ผู้สอนมักจะประสบปัญหา ผู้เรียนไม่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิเคราะห์วรรณกรรมอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในเรื่ององค์ประกอบของผลงานประเภทเรื่องเล่าและกลวิธีการนำเสนอ ทั้งนี้เพราะในการเรียนนิชาววรรณคดีโดยทั่วไปที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานั้นมักจะเน้นหนักการวิเคราะห์ความคิดที่ปรากฏในเรื่อง (เช่น ในกรอบประวัติศาสตร์ หรือจิตวิทยา) และสุนทรียะทางภาษาเป็นส่วนใหญ่ แต่ในความเป็นจริงแล้ว การจะอ่านวรรณกรรมให้เข้าใจ ได้อรรถรสและสามารถวิเคราะห์ด้วยตัวเองอย่างลุ่มลึก นั้นควรจะต้องเข้าใจทั้งเนื้อหาความคิดและกลวิธีการเขียน ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเกิดโครงการจัดทำผลงานเรื่อง **หลักการวิเคราะห์นวนิยายฝรั่งเศส** ฉบับนี้ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ให้นักศึกษาและผู้สนใจมีเอกสารตำราภาษาไทยสำหรับศึกษาค้นคว้า อันจะช่วยพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาในการเรียนวรรณคดีและพัฒนาทักษะการวิเคราะห์วรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมประเภทนวนิยายซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีผู้อ่านมากที่สุด องค์ความรู้ในตำราไม่เพียงแต่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไปเท่านั้น แต่ยังช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการอ่านวรรณกรรม และกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์อย่างมีหลักการอีกด้วย

ในการเรียบเรียงผลงานเล่มนี้ ผู้เขียนได้ศึกษา รวบรวมและนำเสนอ หลักการเบื้องต้นในการวิเคราะห์เรื่องเล่าประเภทนวนิยายเป็นสำคัญ โดยเน้นหนักไปในแนวทาง “กวีศาสตร์” (Poetics หรือ la poétique ในภาษาฝรั่งเศส) ซึ่งหมายถึงการศึกษากระบวนการภายในของงานวรรณกรรม ทั้งในด้านเทคนิค หรือกลวิธีการเล่าเรื่อง โครงสร้าง องค์ประกอบและกลไกของเรื่องเล่า รวมทั้ง การศึกษาในแนวทางสัญศาสตร์ (la sémiotique) และสัญวิทยา (la sémiologie) ด้วย

การศึกษากระบวนการภายในของตัวบทวรรณกรรม (l'approche interne) จะช่วยเติมเต็มการศึกษากระบวนการภายนอกตัวบท (l'approche externe) ซึ่งได้แก่การศึกษาเนื้อหาความคิดที่อิงบริบท (l'étude contextuelle) โดยผ่านตัวผู้แต่งเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นในแนวประวัติศาสตร์ สังคม หรือจิตวิทยา ทำให้การศึกษาวិเคราะห์วรรณกรรมมีความสมบูรณ์ ครอบคลุม ลุ่มลึกยิ่งขึ้น

ทฤษฎีและแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมที่นำมาอธิบายในที่นี้เป็นทฤษฎีสากลที่เป็นที่รู้จักและยอมรับกันอย่างกว้างขวางในโลกตะวันตก มีทั้งทฤษฎีของนักคิดชาวฝรั่งเศสหลายท่านและนักทฤษฎีชาติอื่น ๆ ซึ่งกลายมาเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการศึกษาวรรณกรรมทั่วโลก ไม่จำกัดเฉพาะวรรณกรรมของชาติใดชาติหนึ่งเท่านั้น

ตัวอย่างตัวบทวรรณกรรมที่ใช้ในการอธิบายหลักการและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นตัวบทที่ยกหรือตัดตอนมาจากนวนิยายฝรั่งเศสเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำตำราเล่มนี้ แต่เนื่องจากผู้เขียนเล็งเห็นว่าหลักการต่าง ๆ ในการวิเคราะห่นวนิยายนั้นมีความเป็นสากล และสามารถนำมาใช้ได้กับวรรณคดีภาษาอื่น ๆ อีกด้วย จึงได้จัดทำคำแปลภาษาไทยต่อท้ายคำศัพท์เฉพาะและตัวบทวรรณกรรมที่ยกตัวอย่าง เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาที่ไม่สันทัดภาษาฝรั่งเศสสามารถเข้าใจและใช้ประโยชน์จากตำราเล่มนี้ได้ด้วยเช่นกัน

สำหรับนวนิยายฝรั่งเศสที่มีผู้แปลเป็นสำนวนภาษาไทยไว้แล้วจะระบุชื่อผู้แปลและหนังสืออ้างอิงกำกับไว้พร้อมคำแปล ส่วนตัวบทแปลที่ไม่ได้ระบุชื่อผู้แปลกำกับไว้ นั้นผู้เขียนเป็นผู้แปลและเรียบเรียงเอง การอ้างอิงชื่อบุคคลและสถานที่ในฝรั่งเศสจะใช้ตัวสะกดภาษาฝรั่งเศส แล้วใช้อักษรไทยถ่ายเสียงในวงเล็บในการอ้างอิงครั้งแรก หากคำใดเป็นที่รู้จักแพร่หลายในสำเนียงอังกฤษอยู่แล้วก็ใช้ตามนั้น

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 4 บท บทแรกว่าด้วยเรื่อง (อนุ) สัญญาการอ่าน (le pacte de lecture) ก่อนที่จะศึกษาตัวบทผู้เรียนควรต้องเข้าใจ “กติกา” หรือ “ข้อตกลงร่วม” ในการอ่านหนังสือนวนิยายแต่ละเล่มก่อน โดยการศึกษาองค์ประกอบแวดล้อมตัวบทและบทเปิดเรื่อง ในบทที่ 2 จะกล่าวถึงโครงสร้างของเรื่องเล่าหรือองค์ประกอบของการเล่าเรื่อง โดยอ้างอิงตามทฤษฎีศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง (la narratologie)¹ เนื้อหาสำคัญประกอบด้วย ผู้เล่า การนำเสนอเรื่องเล่า และเวลาในการเล่าเรื่อง บทที่ 3 ว่าด้วยเรื่องโครงสร้างตัวเรื่องหรือองค์ประกอบของเรื่อง โดยอ้างอิงทฤษฎีการวิเคราะห์แนวสัญศาสตร์ในการศึกษาวิเคราะห์โครงเรื่อง และตัวละคร บทที่ 2 และบทที่ 3 ถือเป็นบทที่มีเนื้อหาสำคัญเสมือนเป็นหัวใจหลักของการวิเคราะห์นวนิยาย ทั้งสองบทนี้จึงมีขนาดความยาวมากกว่าบทอื่น ๆ ส่วนบทที่ 4 นั้นเป็นการศึกษาเรื่องบทพรรณนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งของงานเขียนประเภทนวนิยายและมีลักษณะค่อนข้างเป็นเอกเทศ มีหน้าที่และกลไกการทำงานภายในเฉพาะตัว จึงแยกออกมาอธิบายในอีกบทหนึ่งเป็นบทสุดท้าย

ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านผู้เมตตาประสิทธิ์ประสาทวิชาและจุดประกายความรู้แก่ศิษย์ รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาภรณ์ อาภาวัชรุตม์ ผู้กรุณา รับเป็นบรรณาธิการและให้คำแนะนำที่มีค่ายิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร. จิรประภา บุญพรหม ผู้ให้คำปรึกษาในหลายโอกาส คุณโสเมปภัสส์ เศรษฐวัฒน์ เพื่อนรักที่ช่วยเหลือเกื้อกูลทุกเรื่อง คุณลวณา สุทัศน์ ณ อยุธยา ผู้สร้างสรรค์แบบปกหนังสือ และขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนช่วยให้ผลงานเล่มนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ผู้สนับสนุนการตีพิมพ์เผยแพร่หนังสือ *หลักการวิเคราะห์นวนิยายฝรั่งเศส* เล่มนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปาจริย์ สุทัศน์ ณ อยุธยา
สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มิถุนายน 2559

¹มีผู้แปลเป็นไทยด้วยว่า “นิยายศาสตร์” ดูนพพร ประชากุล, *ยกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 1: ว่าด้วยวรรณกรรม*, กรุงเทพฯ: อ่าน, 2552, หน้า 69.

สารบัญ

คำนิยาม	I
คำนำ	II
สารบัญ	V
บทที่ 1 สัญญาการอ่าน	1
1. หลักกษณตัวบท	2
1.1 ชื่อเรื่อง	6
1.2 คำนำ	17
2. ปุริมบท	25
บทที่ 2 โครงสร้างเรื่องเล่า: องค์ประกอบของการเล่าเรื่อง	37
1. ผู้เล่าและการเล่าเรื่อง	39
1.1 สถานภาพของผู้เล่า	39
1.2 หน้าที่ของผู้เล่า	43
2. การนำเสนอเรื่องเล่า	47
2.1 ระยะห่าง	48
2.2 การจัดมุมมอง	54
3. เวลา	69
3.1 ขณะของการเล่าเรื่อง	70
3.2 ความเร็วหรือระยะเวลา	73
3.3 ความถี่	81
3.4 ลำดับเรื่อง	83

บทที่ 3 โครงสร้างตัวเรื่อง: องค์ประกอบของเรื่อง	87
1. โครงเรื่อง	88
1.1 ทฤษฎีของฟร็อยด์	89
1.2 แผนภูมิปัญจภาค	92
2. ตัวละคร	98
2.1 การศึกษาตัวละครในเชิงสัตวศาสตร์	100
2.2 การศึกษาตัวละครในเชิงสัตววิทยา	111
 บทที่ 4 บทพรรณนา	129
1. การแทรกบทพรรณนา	131
1.1 การระบุหัวเรื่องที่พรรณนา	131
1.2 การทำให้บทพรรณนามีความสมเหตุสมผล	133
2. กลไกการทำงานภายในของบทพรรณนา	136
2.1 การปฏิบัติการ	136
2.2 การนำเสนอ	137
3. หน้าที่ของบทพรรณนา	139
 บรรณานุกรม	145
ดัชนี	151

หลักการวิเคราะห์นวนิยายฝรั่งเศส เล่มนี้นำเสนอหลักการเบื้องต้นในการวิเคราะห์เรื่องเล่าประเภทนวนิยายเป็นสำคัญ โดยเน้นหนักไปในแนวทาง “กวีศาสตร์” (Poetics หรือ la poétique ในภาษาฝรั่งเศส) ซึ่งหมายถึงการศึกษากระบวนการภายในของงานวรรณกรรม ทั้งในด้านเทคนิคหรือกลวิธีการเล่าเรื่อง โครงสร้างองค์ประกอบและกลไกของเรื่องเล่า รวมทั้งการศึกษาในแนวทางสัญศาสตร์ (la sémiotique) และสัญวิทยา (la sémiologie) ด้วย ตัวอย่างตัวบทวรรณกรรมที่ใช้ในการอธิบายเป็นตัวบทที่คัดตอนมาจากนวนิยายฝรั่งเศสเป็นหลักแต่เนื่องจากหลักการต่าง ๆ ในการวิเคราะห์นวนิยายนั้นมีความเป็นสากลจึงสามารถนำมาใช้กับวรรณคดีภาษาอื่น ๆ ได้อีกด้วย

CHIANG MAI
UNIVERSITY PRESS

ISBN: 978-616-398-103-5

9 786163 981035

ราคา 450 บาท

I

สัญญาการอ่าน

นวนิยายแต่ละเล่มนั้นมิได้นำเสนอเฉพาะเนื้อเรื่อง (l’histoire) หรือเนื้อหาตัวบทแก่ผู้อ่านเท่านั้น แต่ยังเสนอวิธีหรือแนวทางในการอ่านนวนิยายเล่มนั้น ๆ ด้วย โดยผ่านชุดของ “สัญญาะ” (le signe) หรือสิ่งที่สื่อให้รู้ว่าควรจะอ่านนวนิยายเรื่องนั้นอย่างไร หรือนวนิยายเรื่องนั้นมีเจตนาและแนวทางอย่างไร สิ่งนี้เองที่เรียกว่า “ข้อตกลงร่วม” “กติกากา” หรือ “(อนุ)สัญญาการอ่าน” (le pacte de lecture หรือ le contrat de lecture) บางทีเรียก “สัญญาทางวรรณกรรม”² (le pacte littéraire หรือ Literary Pact ในภาษาอังกฤษ) ซึ่งส่วนใหญ่มักจะปรากฏในองค์ประกอบแวดล้อมตัวบท หรือ ปรลักษ์ณ์ตัวบท³ (le paratexte) และในปริมบท หรือ บทเปิดเรื่อง (l’incipit) ดังนั้นในการวิเคราะห์นวนิยายจึงจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบสำคัญเหล่านี้ด้วย

1. ปรลักษ์ณ์ตัวบท (Le paratexte)

คำว่า le paratexte เป็นคำที่ Gérard Genette (ฌีราร์ด เจเนตต์) นักทฤษฎีวรรณกรรมและศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง (la narratologie) ชาวฝรั่งเศสบัญญัติขึ้นเพื่อหมายรวมถึงองค์ประกอบวาทกรรม สาร หรือข้อความใด ๆ ที่อยู่แวดล้อมตัวบท เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ปก คำนำ คำอุทิศ สารบัญ ชื่อบท ภาพประกอบ เฉ็งอรรถ บทส่งท้าย เจตกถา (l’épigraphe) ฯลฯ ที่ทำหน้าที่ “นำเสนอ” (présenter) ตัวบทนั้น ๆ ในทางใดทางหนึ่ง และทำให้ตัวบทนั้น “ปรากฏ” (rendre présent) ต่อสายตาชาวโลกในฐานะหนังสือเล่มหนึ่ง⁴ Genette กล่าวว่า “ไม่มีและไม่เคยมีตัวบทที่ปราศจากปรลักษ์ณ์ตัวบท”⁵ แต่ในทางกลับกัน อาจมีปรลักษ์ณ์ตัวบทที่ไม่มีตัวบทก็ได้ เช่น งานเขียนโบราณที่สูญหายไปในอดีต เหลือแต่ชื่อที่ปรากฏหรือกล่าวขานกันอยู่

²นพพร ประชากุล, *ยอกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 1: ว่าด้วยวรรณกรรม*, กรุงเทพฯ: อ่าน, 2552, หน้า 68.

³เนื่องจากยังไม่มีกบัญญัติศัพท์นี้อย่างเป็นทางการในภาษาไทย และเพื่อไม่ให้สับสนกับคำว่า “บริบท” (le contexte) ที่ใช้กันทั่วไป ผู้เขียนจึงขอแปลว่า “ปรลักษ์ณ์ตัวบท” โดยอิงจากคำว่า “paralanguage” และ “paralinguistics” ซึ่งใน *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* แปลและบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยว่า “ปรลักษ์ณ์ภาษา” และ “ปรลักษ์ณ์ภาษาศาสตร์” ตามลำดับ ดู *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2553, หน้า (41).

⁴Gérard Genette, *Seuils*, Paris : Seuil, Coll. Poétique, 1987, p. 7.

⁵*Ibid.*, p. 10.

หน้าที่ของปรลักษ์ณต์ตัวบท

การที่ปรลักษ์ณต์ตัวบทมีหน้าที่ในการนำเสนอตัวบทนั้น ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า กติกา หรือ สัญญาการอ่าน (le pacte de lecture หรือ le contrat de lecture) ขึ้น ในการอ่านหนังสือแต่ละเล่มนั้นย่อมมีวิธีหรือแนวทางการอ่านที่แตกต่างกันไป ความคาดหวังของผู้อ่านเมื่ออ่านนวนิยายสืบสวนสอบสวนย่อมแตกต่างจากเมื่ออ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายแนวสัจนิยมก็ไม่ได้ใช้หลักการประพันธ์เดียวกับนวนิยายแนวสยองขวัญ

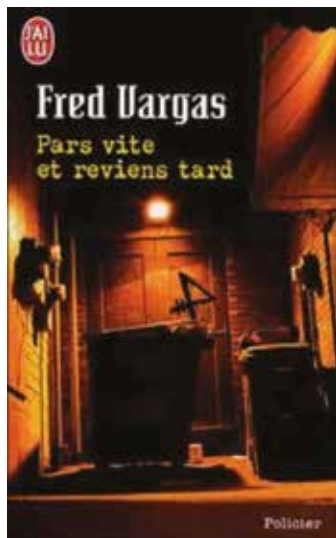
องค์ประกอบแวดล้อมตัวบทจะให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชนิดหรือธรรมชาติของหนังสือเล่มนั้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวทางของเรื่อง นวนิยายที่มีการระบุบนปกว่าเป็น “นวนิยายอิงประวัติศาสตร์”⁶ ย่อมช่วยให้ผู้อ่านเตรียมตัวที่จะติดตามเรื่องราว (ซึ่งเป็นเรื่องแต่งหรือสมมุติขึ้น) ที่จะเกิดขึ้นในกรอบของเหตุการณ์จริงทางประวัติศาสตร์ เช่น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง *Quatrevingt-treize (เก้าสิบสาม)* ของ Victor Hugo (วิกตอร์ อูโก) เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยปฏิวัติใหญ่ของฝรั่งเศสโดยอาศัยเหตุการณ์ที่เกิดในปี ค.ศ. 1793 เป็นกรอบและฉากของเรื่อง ผู้อ่านซึ่งรู้จักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสในช่วงนี้ดีย่อมจินตนาการเรื่องราวที่อ่านไปในกรอบของเหตุการณ์ช่วงดังกล่าวซึ่งจบลงที่ชัยชนะของฝ่ายปฏิวัติ แต่หากเรื่องที่อ่านกลับจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของฝ่ายปฏิวัติ เรื่องนี้ก็จะไม่ใช่นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ และผู้อ่านก็คงจะรู้สึกเหมือนถูกหลอก

หรืออย่างนวนิยายเรื่อง *Madame Bovary (มาดามโบวารี)* ของ Gustave Flaubert (กุสตาฟ โฟลแบร์ต) ชื่อเรื่องซึ่งเป็นปรลักษ์ณต์ตัวบทอย่างหนึ่งก็ทำหน้าที่บ่งบอกให้ผู้อ่านรู้ว่าเรื่องราวในนวนิยายเรื่องนี้จะเกี่ยวข้องกับผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งลักษณะสำคัญประการหนึ่งของเธอที่ชื่อเรื่องบ่งบอกคือ สถานภาพการเป็นภรรยา (Madame = นาง) ผู้อ่านจึงเสมือนหนึ่งได้รับการเชื้อเชิญให้อ่านนวนิยายเล่มนี้โดยให้ความสำคัญกับสถานภาพสมรสของตัวละครเอกผู้นี้

ปกของหนังสือก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่มักจะแสดงให้เห็นผู้อ่านพอจะทราบได้ว่าเป็นหนังสือแนวใด และควรจะอ่านหนังสือเล่มนั้นอย่างไร (ในอารมณ์ใด คาดหวังอะไร) ตัวอย่างเช่น

⁶หมายถึง นวนิยายที่ผู้เขียนแต่งขึ้นโดยอ้างอิงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จริง ๆ (ส่วนหนึ่งหรือทั้งหมด) และไม่แย้งกับประวัติศาสตร์ที่เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไป

ปกนวนิยายสืบสวนสอบสวน (Le roman policier)

4

ปกวรรณกรรมเยาวชน

จากตัวอย่างที่ยกมา อาจพอสรุปได้ว่า “สัญญาการอ่าน” ทำให้เกิด “ขอบเขตความคาดหวัง” (l’horizon d’attente) ซึ่งผู้อ่านมีต่อเรื่องที่กำลังจะอ่าน โดยได้มาจากข้อมูลหรือตัวบ่งชี้แวดล้อมตัวบทที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางความเป็นไปได้ต่าง ๆ ของเรื่องราวในตัวบทนั้น

หาก “ขอบเขตความคาดหวัง” ถูกทำลายโดยตัวบท (ตัวบทไม่เป็นไปตามที่ปรารถนาตัวบทบ่งบอก) หมายความว่า “สัญญาการอ่าน” ถูกละเมิด ย่อมทำให้สื่อสารหรือสื่อความหมายไม่ได้อีกต่อไป เช่น ผู้อ่านย่อมจะเข้าใจลำบากหรือรับไม่ได้หากในนวนิยายแนวสัจนิยมหรือนิยายสืบสวนสอบสวนมีผีหรือตัวละครที่ตายไปแล้ว (จริง ๆ) พ้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ แต่หากเป็นนวนิยายแนวสยองขวัญหรือแนวแฟนตาซี ผู้อ่านย่อมยอมรับได้โดยอัตโนมัติเพราะเป็นไปตาม “ขอบเขตความคาดหวัง” ที่มีต่อนิยายแนวนั้น

ดังนั้นการอ่านจึงถูกกำหนดทิศทางโดยข้อตกลง (convention) บางอย่าง ซึ่งแม้จะไม่ได้แสดงตัวให้เห็นอย่างชัดแจ้ง แต่ก็มีผลอย่างมากต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับตัวบท

ประเภทของปรลักษณตัวบท

Genette แบ่งปรลักษณตัวบทออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ **péritexte** และ **épitexte**⁷

- **péritexte** หมายถึง ปรลักษณตัวบทที่อยู่ภายในหนังสือเล่มนั้น เช่น ชื่อเรื่อง คำนำ เชิงอรรถ ชื่อบท ฯลฯ
- **épitexte** หมายถึง ปรลักษณตัวบทที่อยู่นอกหนังสือเล่มนั้น เช่น บทสัมภาษณ์นักเขียน จดหมายโต้ตอบ บันทึกส่วนตัว บทวิเคราะห์วิจารณ์ เป็นต้น ส่วนใหญ่ épitexte มักจะเกิดขึ้นหลังจากที่หนังสือตีพิมพ์เผยแพร่เสร็จสมบูรณ์ไปแล้ว และมีการให้ข้อมูลเสริมหรืออธิบายเพิ่มเติม เช่น เมื่อมีการสัมภาษณ์นักเขียน หรือนักเขียนเขียนถึงผลงานของตนเอง ในที่อื่น ๆ เป็นต้น

ในที่นี้จะขออธิบายปรลักษณตัวบทที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการอ่านและวิเคราะห์นวนิยายเพียงสองประการ คือ ชื่อเรื่อง และคำนำ

⁷Genette, *Seuils*, op.cit., p. 11.

1.1 ชื่อเรื่อง (Le titre)

โดยทั่วไปแล้ว ชื่อผู้แต่งและชื่อเรื่องเป็นสิ่งแรกที่ผู้อ่านจะพิจารณาว่าจะเลือกอ่านหรือไม่ อ่านหนังสือเล่มหนึ่ง และหากผู้แต่งไม่เป็นที่รู้จัก ผู้อ่านส่วนใหญ่ก็มักจะพิจารณาจากชื่อเรื่องเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบการอ่านนวนิยายเป็นเสมือนการถอดรหัสลับของปริศนา ชื่อเรื่องซึ่งบางครั้งลึกลับ คลุมเครือ หรือแฝงนัยที่ต้องตีความ ก็จะเป็นด่านแรกที่ผู้อ่านจะผ่านเข้าไปเริ่มต้นแสวงหาคำตอบ

หน้าที่หลักของชื่อเรื่อง

ชื่อเรื่องเป็นปรลักษณต์วับทที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง เนื่องจากมีหน้าที่หลักสี่ประการ ได้แก่

1. หน้าที่บ่งบอกอัตลักษณ์
2. หน้าที่บรรยายหรือให้ข้อมูล
3. หน้าที่บอกความหมายแฝง
4. หน้าที่ดึงดูดใจ

1. หน้าที่บ่งบอกอัตลักษณ์ (La fonction d'identification)

หน้าที่นี้เป็นหน้าที่โดยพื้นฐาน หนังสือทุกเล่มย่อมต้องมีชื่อเรื่องเพื่อบ่งบอกให้รู้ถึงการมีอยู่จริงของหนังสือเล่มนั้น หากเปรียบเทียบหนังสือเล่มหนึ่งเป็นคน ชื่อเรื่องก็คือชื่อที่บอกให้รู้ว่า เป็นใคร คนไหน ชื่อเรื่องทำหน้าที่เสมือนบัตรประจำตัวประชาชน หนังสือบางเล่มอาจมีชื่อพ้องกัน บางครั้งผู้เขียนจึงตั้งชื่อรองไว้ด้วยเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้อ่านสับสนว่าเป็นเล่มใด

2. หน้าที่บรรยายหรือให้ข้อมูล (La fonction descriptive)

ชื่อเรื่องยังทำหน้าที่เสมือนหนึ่งกุญแจของการตีความ เพราะชื่อเรื่องส่วนใหญ่ให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเนื้อหาหรือรูปแบบของงานเขียนชิ้นนั้น เช่น ชื่อเรื่อง *Les Misérables* (แปลตรงตัวว่า **ผู้ล้าเค็ญ** หรือที่มีผู้แปลเผยแพร่แล้วว่า **เหยื่อธรรม** และ **ตรวนชีวิต**) ของ Victor Hugo ชื่อนี้บอกให้รู้เกี่ยวกับเนื้อหาและตัวละครในเรื่องว่าเป็นเรื่องชีวิตล้าเค็ญของตัวละคร หรือชื่อหนังสือ *Le Manuscrit trouvé à Saragosse* (**ต้นฉบับลายมือพบที่ซาราโกซา**) ของ Jan Potocki ทำให้เราทราบรูปแบบหรือลักษณะของตัวบทนั้นว่าเป็น “ต้นฉบับลายมือ” (Manuscrit) ชื่อหนังสือบางเล่มก็บอกให้รู้ทั้งเนื้อหาและรูปแบบ เช่น *Le Livre du rire et de l'oubli* (**หนังสือแห่งการหัวเราะและการลืม**) ของ Milan Kundera มีรูปแบบเป็น “หนังสือ” (Livre) และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการหัวเราะ (rire) และการลืม (oubli) เป็นต้น

หากจัดประเภทของชื่อเรื่องตามลักษณะข้อมูลที่ได้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. Les titres thématiques คือ ชื่อเรื่องที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของงานเขียน (เรื่องนี้เกี่ยวกับ...)
2. Les titres rhématiques คือ ชื่อเรื่องที่บ่งบอกรูปแบบของงานเขียน (เรื่องนี้เป็น...)
3. Les titres mixtes คือ ชื่อเรื่องแบบผสมผสาน
4. Les titres ambigus คือ ชื่อเรื่องแบบคลุมเครือ

1. Les titres thématiques : ชื่อเรื่องที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของหนังสือ

Gérard Genette แบ่งประเภทของชื่อเรื่องตามหน้าที่ให้ข้อมูลออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ (โดยบัญญัติศัพท์อ้างอิงจากทฤษฎีภาษาศาสตร์เรื่อง thème กับ rhème) ได้แก่ Les titres thématiques และ Les titres rhématiques^๘ ชื่อเรื่องแบบแรก Les titres thématiques นั้นจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือเล่มนั้น ทำให้ผู้อ่านทราบว่าหนังสือเล่มนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร Genette ยังได้แบ่งชื่อเรื่องแบบแรกนี้ย่อยลงไปอีกเป็น 4 ชนิดได้แก่

1.1 Les titres littéraux : ชื่อเรื่องแบบตรงตัวหรือตามตัวอักษร

คือ ชื่อเรื่องที่สื่อให้เห็นประเด็นหลัก แก่นเรื่อง หรือเนื้อหาสำคัญของเรื่องตามชื่อเรื่องนั้น ๆ โดยตรง เช่น

- *Les Liaisons dangereuses* (*สัมพันธ์อันตราย*) ชื่อนวนิยายของ Choderlos de Laclos บอกให้รู้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับสัมพันธ์สาวทที่เป็นปัญหา
- ชื่อเรื่อง *L'Éducation sentimentale* (*บทเรียนชีวิต*) ของ Flaubert บอกให้รู้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ชีวิตและจิตใจ
- ชื่อเรื่อง *Vol de nuit* (*เที่ยวบินดึก*) ของ Saint-Exupéry ทำให้ทราบว่าเกี่ยวกับเที่ยวบินกลางคืน

ชื่อเรื่องชนิดนี้อาจจะบอกให้รู้เกี่ยวกับตัวละครเอกของเรื่องก็ได้ เช่น *Paul et Virginie* (*ปอลกับเวอร์จิเนีย*) ของ Bernardin de Saint-Pierre เรื่อง *L'Étranger* (*คนนอก*) ของ Albert Camus เรื่อง *Madame Bovary* (*มาดามโบวารี*) ของ Gustave Flaubert

^๘Genette, *Seuils*, op.cit., p. 11.

1.2 Les titres métonymiques : ชื่อเรื่องแบบนามนัย

คือ ชื่อเรื่องที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ใช่ประเด็นหลักหรือแก่นเรื่อง หรือตัวละครที่ไม่ใช่ตัวเอกของเรื่อง เช่น

- *Le Père Goriot* (*พ่อกอริโยต์*) ของ Honoré de Balzac ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบไม่ใช่พ่อกอริโยต์ แต่เป็น Rastignac (รัสต์นิยัค)

- *Les Trois Mousquetaires* (*สามทหารเสือ*) ของ Alexandre Dumas ก็เช่นกัน ตัวเอกของเรื่องที่แท้จริงคือ d'Artagnan (ดาร์ตาญง)

- เรื่องสั้น “*Le Rideau cramoisi*” (*ม่านแดง*) ของ Barbey d'Aurevilly ผู้เล่าเห็นม่านสีแดงที่ทำให้นึกถึงเรื่องในอดีตเรื่องหนึ่ง จึงเล่าเรื่องที่เคยเกิดขึ้นหลังม่านนี้

1.3 Les titres métaphoriques : ชื่อเรื่องเชิงอุปลักษณ์

คือ ชื่อเรื่องที่บอกให้รู้เกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์แทนหรือใช้ความเปรียบ เช่น

- *Le Rouge et le Noir* (*สีแดงและสีดำ*) ของ Stendhal ชื่อเรื่องสื่อถึงสองอาชีพที่สามารถตอบสนองความปรารถนาที่จะมีหน้ามีตาในสังคมของตัวละครเอก Julien Sorel สีแดง หมายถึงการเป็นทหาร สีดำหมายถึงการเป็นนักบวช

- *Voyage au bout de la nuit* (*การเดินทางสุดรัตติกาล*) ของ Louis Ferdinand Céline เปรียบเทียบการเดินทางฝ่าความมืดดำยามราตรีกับการดำเนินชีวิต (ทั้งภายนอกและภายใน) ของตัวละครเอกซึ่งระเห่เร่ร่อนไปยังที่ต่าง ๆ ในโลกและต้องเผชิญกับความชั่วร้าย ความทุกข์ยาก ความมืดมนของสังคม ยุคสมัย และภายในจิตใจเขาเอง

- *Sodom et Gomorrhe* (*โสโดมและโกโมราห์*) ของ Marcel Proust ตาม*พระคัมภีร์พันธสัญญาเดิม (L'Ancien Testament)* เมืองโสโดมและโกโมราห์เป็นเมืองที่ถูกพระเจ้าผู้เป็นเจ้าลงทัณฑ์ให้เกิดไฟบรรลัยกัลป์เนื่องจากชาวเมืองทั้งสองทำบาปโดยการร่วมประเวณีแบบรักร่วมเพศ Proust เลือกใช้ชื่อนี้เป็นชื่อหนังสือเพื่อสื่อถึงแก่นเรื่องหลักของนิยายเล่มนี้ คือ เรื่องรักร่วมเพศ

ตัวอย่างชื่อเรื่องแบบอุปลักษณ์อื่น ๆ เช่น *Le Lys dans la vallée* (*ลิลลี่ในหุบเขา*) ของ Balzac, *Germinal* (*พืชพันธุ์แห่งการต่อสู้*) ของ Émile Zola, *Le Nœud de vipère* (*ปมอสรพิษ*) ของ François Mauriac เป็นต้น

1.4 Les titres antiphrastiques : ชื่อเรื่องแบบปฏิวัติ หรือแฝงนัยตรงข้าม

คือ ชื่อเรื่องที่แฝงนัยประชดประชัน ตรงกันข้ามกับเนื้อหาของเรื่อง เช่น

- *La Joie de vivre (ความรื่นรมย์แห่งชีวิต)* ของ Émile Zola นวนิยายเรื่องนี้แทนที่จะเล่าถึงความสุขของชีวิตกลับเป็นเรื่องที่เศร้าที่สุดเรื่องหนึ่งของ Zola เพราะตัวละครเอกในเรื่องนี้หมกมุ่นครุ่นคิดแต่เรื่องความตาย

ชื่อเรื่องประเภทนี้ยังรวมไปถึงชื่อเรื่องที่คุณเหมือนจะไม่มีมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อเนื้อกับเนื้อหาของเรื่อง เช่น

- *L'Automne à Pékin (ใบไม้ร่วงที่ปักกิ่ง)* ของ Boris Vian ในเรื่องนี้ไม่ได้กล่าวถึงฤดูใบไม้ร่วง (l'automne) และไม่ได้เกี่ยวข้องกับใด ๆ กับกรุงปักกิ่ง

- *La Cantatrice chauve* (แปลตรงตัวว่า **นักร้องโอเปร่าท้วมหัวล้าน**) บทละครแบบแอ็บสเอร์ตของ Eugène Ionesco ในเรื่องนี้ไม่มีตัวละครที่เป็นนักร้องโอเปร่า และไม่ได้กล่าวถึงคนหัวล้านเลยแม้แต่หน่อย

2. Les titres rhématiques: ชื่อเรื่องที่บ่งบอกรูปแบบของหนังสือ

แม้ว่าชื่อหนังสือส่วนใหญ่มักจะเป็นแบบ thématique หรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่อง แต่ก็มีหนังสือจำนวนไม่น้อยที่ตั้งชื่อแบบ rhématique คือบอกรูปแบบของหนังสือหรือลักษณะการเขียน โดยเฉพาะงานเขียนสมัยโบราณและงานเขียนประเภทร้อยกรองชนิดต่าง ๆ ซึ่งอาจพบชื่อเรื่องประเภทนี้ได้บ่อยสุด

Genette จำแนกชื่อเรื่องประเภทนี้ออกเป็น 2 แบบย่อย ได้แก่ Les titres génériques และ Les titres paragénériques

2.1 Les titres génériques

คือ ชื่อเรื่องที่บอกประเภท หรือหมวดหมู่ของงานวรรณกรรม (le genre) อย่างชัดเจน เช่น

- *Le Roman comique (หรรษนิยาย)* ของ Scarron ชื่อเรื่องบอกให้รู้ว่าเป็นวรรณกรรมประเภทนิยายและเป็นแนวตลกชวนหัว

- *Lettres persanes (จดหมายเปอร์เซีย)* ของ Montesquieu เป็นนิยายในรูปแบบจดหมาย

2.2 Les titres paragénériques

คือ ชื่อเรื่องที่บอกลักษณะหรือรูปแบบของเรื่องแต่ไม่ได้ระบุประเภทของวรรณกรรมตามหมวดหมู่ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปโดยเฉพาะเจาะจง (เช่น นิยาย กวีนิพนธ์ บทละคร) ตัวอย่างเช่น

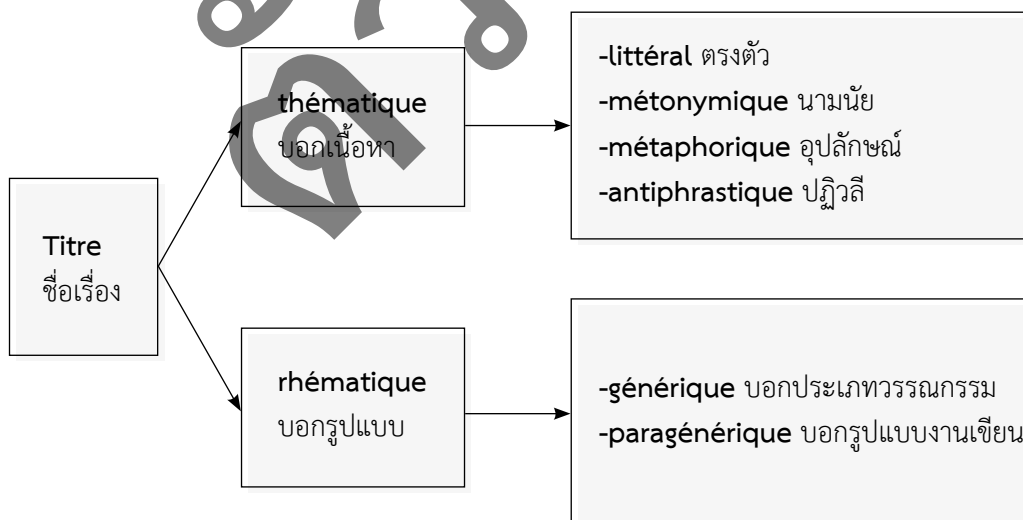
- *Le Décaméron* ของ Boccace (Boccaccio) เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นจำนวน 100 เรื่องที่มาจากผู้เล่า 10 คนเล่าเรื่องคนละหนึ่งเรื่องในช่วงเวลา 10 วัน (déca=สิบ มาจากรากศัพท์ภาษากรีก déka=สิบ héméra=วัน)

- *L'Heptaméron* ของ Marguerite de Navarre เป็นรวมเรื่องสั้น 72 เรื่องที่เล่าในระยะเวลา 7 วัน (hepta=เจ็ด)

- *Manuscrit trouvé dans une cervelle* ของ Paul Valéry และ *Manuscrit trouvé à Saragosse* ของ Jan Potocki ชื่อเรื่องทั้งสองนี้บอกให้รู้ว่าการเขียนมีลักษณะเป็นต้นฉบับร่าง (manuscrit) ที่ถูกค้นพบ (trouvé)

- *Méditations métaphysiques* ของ René Descartes และ *Méditations poétiques* ของ Alphonse de Lamartine ชื่อเรื่องทั้งสองเล่มบ่งบอกให้ทราบว่าเป็นงานเขียนลักษณะความครุ่นคิดคำนึง (méditations) ของผู้เขียนเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

แผนผังหน้าที่ให้ข้อมูลของชื่อเรื่องตามทฤษฎีของ Genette

3. Les titres mixtes : ชื่อเรื่องแบบผสมผสาน

ชื่อเรื่องประเภทนี้ให้ข้อมูลทั้งที่เกี่ยวกับเนื้อหาและรูปแบบของงานเขียนไปพร้อม ๆ กัน เช่น

- *Le Livre du rire et de l'oubli* (*The Book of Laughter and Forgetting*) ของ Milan Kundera เป็นเรื่องเล่า 7 เรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการหัวเราะ (le rire) ความทรงจำและการลืม (l'oubli) ถูกนำมาร้อยเรียงในรูปแบบ “หนังสือ” (le livre)
- *Le Roman d'Énéas* เป็นนิยายสมัย ค.ศ. 1160 ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่องบอกให้รู้ว่าเนื้อหาเกี่ยวกับตัวละครที่ชื่อ Énéas และเขียนในรูปแบบนิยาย (le roman)
- *Journal d'un curé de campagne* ของ Georges Bernanos นวนิยายเรื่องนี้เขียนในรูปแบบบันทึกส่วนตัว (le journal) ของบาทหลวงในชนบทรูปหนึ่ง (un curé de campagne) ซึ่งเล่าถึงชีวิตและสิ่งที่ตนเผชิญ
- *Mémoires d'Hadrien* ของ Marguerite Yourcenar เป็นเรื่องราวชีวิตของจักรพรรดิ Hadrien แห่งอาณาจักรโรมันที่เขียนในรูปแบบบันทึกความทรงจำ (les mémoires) ของตัวละครนี้

4. Les titres ambigus : ชื่อเรื่องแบบคลุมเครือ

คือ ชื่อเรื่องที่ไม่ได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนแน่นอน อาจจะกล่าวถึงรูปแบบหรือตัวงานเขียนชิ้นนั้น ๆ หรืออาจจะสื่อถึงเนื้อหาของงานเขียนนั้นก็ได้ เช่น

- *Les Confessions* (*คำสารภาพ*) ของ Jean-Jacques Rousseau ชื่อเรื่องอาจจะหมายถึงรูปแบบงานเขียน (บันทึกคำสารภาพ) หรืออาจจะหมายถึงเนื้อหา (ความในใจของคนชื่อ Jean-Jacques Rousseau) ก็ได้
- *Nouvelles Nourritures* (*อาหารใหม่*) ของ André Gide อาจหมายถึง อาหาร (ชนิด/จานใหม่) หรืออาจหมายถึงตอนใหม่ (ตอนต่อ) ของนวนิยายเรื่อง *Les Nourritures terrestres* ของ Gide ก็ได้

3. หน้าที่บอกความหมายแฝง (La valeur connotative)

นอกจากชื่อเรื่องจะให้ข้อมูลโดยตรงเกี่ยวกับเนื้อหาหรือรูปแบบของงานเขียนแล้ว ยังอาจจะสื่อความหมายแฝงอื่น ๆ ได้อีกโดยไม่ได้บอกตรง ๆ เช่น สื่อให้เห็นลักษณะเฉพาะตัวของนักเขียน ยุคสมัย ประเภทหรือแนววรรณกรรม หรือสื่อถึงวรรณกรรมเรื่องอื่น อาทิเช่น